

Székelyföld és NUTS régiók Romániában –
interjú Csák Lászlóval és Nagy Benedekkel

Nagy Benedek a Sapeientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
oktatója

Csák László, közgazdász

Az európai integráció egyik elvárásaként Romániában is kialakításra kerültek a NUTS 2 szintnek megfelelő régiók. Azonban míg ezek átlagosan 1.6 millió fős területi egységeket jelent Európában, a romániai régióátlagok a NUTS 2-es szint felső határát közelítik 2.8 milliós lélekszámmal. Nem túl nagyok ezek a régiók?

Cs.L. A NUTS rendszer szempontjából igazából nincs jó vagy rossz regionális rendszer: valami vagy megfelel a szabálynak, vagy sem. Sőt: indokolt esetben lehetséges a határértékektől való eltérés is, akár lefele, akár fölfelé. Ezen kívül a NUTS2 szint egybe eshet a NUTS3 szinttel, mint pl. Pozsony esetében, de említhetnénk Dél-Tirolt is, ahol a legfrissebb rendszer szerint megvalósult a statisztikai autonómia is - ezzel azt is szeretném hangsúlyozni, hogy a NUTS rendszer, ahogy az a vonatkozó rendeletből¹ világosan kitűnik, a területi statisztika európai szintű megvalósíthatóságát célozza. Egyes szakpolitikák használnak egyes szinteket, így pl. a Kohéziós Politika² jellemzően NUTS2 szintű elemzéseket vesz figyelembe, vagy korábban a Közös Agrárpolitika³ a NUTS3-ra fixált - de ezt nem kell fetisizálni, nem fejlesztéspolitikai eszköz a NUTS, igazából nem is kitüntetett szint a 2014-2020-as időszakban, lásd a különböző vidék- és városfejlesztési területi tervezési eszközöket, amelyek egyértelműen nem is rendelhetők NUTS szintekhez, vagy csak kivételesen, mint pl. Magyarországon az integrált területi beruházás⁴ eszköz hozzárendelése a megyékhez. De ez nem jellemző egyáltalán.

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 1059/2003/EK Rendelete (2003. május 26.) a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról. *Hivatalos Lap* L 154, 2003.06.21. 1. o.

² Áttekintéséhez lásd: http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm (Letöltve: 2011.11.10.).

³ Áttekintéséhez lásd: http://ec.europa.eu/agriculture/index_en.htm (Letöltve: 2011.11.10.).

⁴ Integrated Territorial Investment:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_en.pdf (Letöltve: 2011.11.10.).

Annyit fűznék még hozzá, hogy egy tagállam regionális szerkezetének átalakításakor feltétel, hogy az EU28 regionális berendezkedésének szórása csökkenjen. Ebből adódóan Romániában létre lehetne hozni kisebb régiókat, ez egy harmonizációs eszköz alkalmazása lenne, de ennek csak statisztikai értéke van, fejlesztéspolitikai alkalmazása félreértés, fetiszizálása hiba - ahogy azt jól mutatja a román regionális fejlesztés sikertelensége is.

Hogyan néz ki a regionális fejlesztéspolitika jelenlegi intézményrendszere? Mi a Regionális Fejlesztési Tanács és a Regionális Fejlesztési Ügynökség feladata?

Cs.L. Az RFT teljesen súlytalan területi konzultatív testületként működik, biztosítva a területileg kiegyensúlyozott és szakmai, valamint civil partnerségre vonatkozó elvárásokat. Az RFÜ viszont nem alárendeltje az RFT-nek, nem gyakorol ellenőrzést fölötte, tehát az RFT-k tényleg formálisan működnek. Az RFÜ-k a román fejlesztéspolitika üdvöskéi, mivel mint a Regionális Operatív Program esetében ún. közreműködő szervezetként működtek, és a nagyon szűkös keretű ROP-ot hatékonyan végrehajtották - legalábbis ami az allokációt illeti. Persze a rendszer olyan mértékben értéksemlegesre és formálisra sikerült, hogy végül már a lehető legértelmentlenebb projektek finanszírozására szórták a pénzt - de az elköltött pénz a siker mérőeszköze, semmiképp sem a fejlesztés, a kohézió, más úri huncutságok.

Ezen kívül a kormány a regionális reformban úgy használta saját szervként az RFÜ-ket, hogy a regionális szerkezet átalakításának egyeztetését és a jelenlegi régiókra szabott regionális fejlesztési tervek elkészítését egyszerre és párhuzamosan rájuk bízta. Ebből adódóan egy szakmailag lezüllött, cinikus rendszerhez jutunk, aminek semmi köze a regionális- vagy a területfejlesztés előmozdításához - ezt egyébként elégséges módon bizonyítja, hogy a csatlakozás óta a regionális különbségek nőttek, a felzárkóztatási források jellemzően a jobb helyzetben levő területeken landoltak, ugyanakkor ez cseppet sem frusztrálja az RFÜ-ket.

Az új intézményrendszer 2014-2020 között megerősíti az RFÜ-k szerepét, az eddigi sikerekre hivatkozva ez az az intézmény, ami biztosan megmarad és tovább folytathatja működését.

A régiók 1998-as kialakítása elvileg a megyék társulása révén történt, azonban a 2004-es törvény már „felülről” listázza őket. Időközben az RMDSZ berkeiben 16-os és 12-es régiós változatok is megjelentek. Miben voltak mások ezek a nyolcas felosztáshoz képest?

Cs.L. Röviden annyiban, hogy az RMDSZ Csutak István által jegyzett javaslatában volt Székelyföld, míg minden más verzió elutasította ezt a megoldást. Önmagában a térképrajzolás szép dolog, de a nagy kérdés az volna, hogy mit tegyen a régió, milyen tervezési, fejlesztési, közigazgatási feladatokat kapjon. Igazából a régió egy eszköz, el kell döntenünk, hogy statisztikai adatgyűjtésen kívül másra is szeretnénk-e használni. Ha a válasz igen, akkor az adott feladatkörök belső logikája szerint kell kialakítani és méretezni őket. Pl. ha egy centralizált, bürokratikus ország regionalizál és nincs

megfelelő közlekedési infrastruktúrája, akkor kis régiókban kell gondolkodnia. Ilyen kis méretű régiók a megyék, illenek a NUTS rendszerbe, van ezen a szinten dekoncentrált és decentralizált állami feladatellátás bőven. Tehát ezt ha regionális szinten akarjuk kezelni, akkor az a feladatellátás megkettőzésével járna, ami nem felel meg a hatékony közigazgatás elvének.

A romániai regionális szakma számára nagy előrelépés lenne, ha megszabadulna a NUTS2-kényszertől, mert ez sehova sem vezet, és az etnikai tartalom miatt amúgy sem érhető el egykönnyen konszenzus. Gyakorlatilag a Székelyföld-fóbia lehetetlenné teszi, hogy Románia egy használható regionális berendezkedést találjon ki magának.

Az Alkotmánybíróság által elutasított alkotmánymódosítás tervezetében végül a Regionalizációs Konzultatív Tanács (CONREG) által preferált nyolcas felosztás került be. Véleményük szerint a történelmi régióknál, vagy két-három szomszédos megyéből kialakított régióknál funkcionálisabbak a jelenleg is létező gazdasági-fejlesztési régiók. Ezt a megállapítást a megyeközi migrációs fluxus⁵ megfigyelésének eredményeivel támasztják alá. Mit jelent ez?

Cs.L. Területi tervezőként először nem hittem a szememnek, de hát tényleg ezt írta le Sandu professzor és ennek alapján a CONREG.⁶ Teljesen abszurd arról beszélni, hogy az a regionális központ, ahova a migráció irányul. Mondjuk akkor Moldva regionális központja Róma? Merthogy többen migráltak Lazio régió központjába, mint Iași-ba... Nevetséges, ahogy a lengyel példára hivatkoznak! Azt mondják a lengyelek, hogy meg kellett szüntetni az elaprózott vajdasági rendszert, mert azzal a kommunisták kimondott célja a történelmi régiók szétdarabolása volt - az új lengyel rendszer tehát újra jogaiba helyezi a történelmi lengyel régiókat. Erre hivatkozik Sandu, a minisztérium és a CONREG, azzal a különbséggel, hogy itt a történelmi régiók és tájak megtagadása a cél. Valójában feltámadt a '89 előtti szisztematizálás érvrendszere, így pl. a vidéket stigmatizálják a szakértői anyagok, az urbanizálásban látják a kiutat - szó szerint ismétlik a szisztematizálás⁷ 1974. évi 58. törvénnyel elfogadott rendszerének szemléletét,⁸ persze nem tudatosan, idézőjelek nélkül. Pedig a Nemzeti Megmentési Front Tanácsának 1989. december 26-i. első dekrétuma forradalmi lendülettel törölte el a szisztematizálási törvényt... Még jó, hogy a CONREG terveiből alkotmányossági és belpolitikai okokból nem lett semmi.

Az alkotmánymódosítás közigazgatási funkciókkal is összekapcsolta volna a fejlesztéspolitikára létrehozott régiókat. Az egyesített vagy az elkülönült funkciójú területfejlesztés lehet hasznosabb Románia esetében?

⁵ Dumitru Sandu: "Disparități și fluxuri în fundamentarea social-economică a regionalizării administrative a României". <http://regionalizare.mdrap.ro/2013/04/21/disparitati-si-fluxuri-in-fundamentarea-social-economic-a-regionalizarii-administrative-a-romaniei/> (Letöltve: 2014.11.10.).

⁶ Consiliul Consultativ pentru Regionalizare: <http://regionalizare.mdrap.ro/conreg/> (Letöltve: 2014.11.10.).

⁷ Lásd: *Systematization (Romania)*. <http://en.wikipedia.org/wiki/Systemat> (Letöltve: 2014.11.10.).

⁸ Bővebben:

http://ro.wikisource.org/wiki/Legea_nr.59_din_1974_privind_sistemizarea_teritoriului_%C8%99i_localit%C4%83%C8%9Bilor_urbane_%C8%99i_rurale (Letöltve: 2014.11.10.).

Cs.L. Az egyértelműen látszott, hogy valójában recentralizációról van szó, azaz decentralizációnak álcázott centralizációról. Azóta már nem régiókban gondolkodnak, sőt, újra a megyék felé fordult a kormány: de ez a jogszabály is elbukott, nem sikerült az állami feladatok egy részének megyei szintre delegálása, illetve az állami vagyoni átjársása a megyék számára.

Ami a kérdés második felét illeti, hatékony területfejlesztésről akkor beszélhetünk, ha a kezelendő problémához megfelelő eszközt keresünk és ahhoz beazonosítjuk az optimális tervezési szintet és irányítási modellt. Ebben az értelemben minden ország számára kifejezetten káros az igazgatási kérdések összekapcsolása a fejlesztéspolitikai kérdésekkel. Közigazgatási rendszert több évtizedre illik tervezni, egy területfejlesztési cél aligha él 3-7 évnél tovább: ez belső ellentmondáshoz vezet nyilván, nem lenne meg a megfelelő flexibilitás, a fejlesztéspolitikai mozgástér. Persze lehetnek kivételek, pl. a francia régiók megkapták az autópályákkal kapcsolatos feladatokat, de ez megintcsak azonos időtáv, jó érvek szólnak mellette. Ugyanígy jó megoldás a szlovák regionális fejlesztés számára a "kraj"⁹ avagy megye szintű megoldás, de ettől még a területfejlesztés egésze nem rendelhető egy adott, vagy akár több NUTS vagy LAU szinthez.

Székelyföld régióvá alakításával, kimondatlanul, sokan az etnikai típusú önkormányzatiságot vagyis a területi autonómiát akarják elérni. Mennyiben alkalmas erre a regionális politika?

NB: A jelenlegi regionális politika paradox módon csak a centralizáció erősítésére alkalmas. Sőt, utóbbi években ezek a centralizációs törekvések Romániában erősödtek, megyeközponti intézményektől vettek el hatásköröket és néhány új jogszabály értelmében bukaresti intézményekhez kell fordulni, ha valamit el akarsz intézni (pl. az új külterületi ingatlanvásárláshoz a Hadügyminisztérium bukaresti jóváhagyása is szükséges – ez eddig nem volt). A regionális politika autonómia irányba való terelése kérdéses. Kérdéses, hogy Romániában valaha lesz-e olyan országos szintű decentralizáció és regionalizáció, hogy az hasonlítson az autonómiára. Bár vannak erdélyi magyar politikai erők, akik ebben hisznek, mint a székelyföldi „ügy” rendezési megoldása, én úgy gondolom, hogy ebből nem lesz soha autonómia. Az más kérdés, hogy én mit gondolok újabban a kérdéstről, azaz fontosnak tartom-e az autonómiát, a jelenlegi helyi (regionális) politikai elit és politikai kultúra tükrében.

Mi a helyzet az ország egyéb történeti régióival, ahol felfedezhetők a regionális identitás maradványai? Van arra példa, hogy egyes területek ilyen alapon külön NUTS 2-es státuszt szereztek? Esetleg törekednek más régiók a Székelyföldihez hasonló külön státuszra? És ha igen, mennyire működik a kapcsolattartás és a közös lobbitevékenység?

NB: Nincs erről szó. Mintha a regionalizációs törvényhozók betegesen ügyeltek volna arra, hogy ne a történelmi régiókat reprodukálják a fejlesztési régióhatárok, mert sehol nem esik egybe a kettő. Nehéz is lett volna, hogy a megyehatárok összegzéséből hozzák

⁹ *Regions of Slovakia*: http://en.wikipedia.org/wiki/Regions_of_Slovakia (Letöltve: 2011.11.10.).

ki a régiókat, elsősorban a méretbeni asszimetriák miatt, de azért a jelenlegi konstrukcióknál valamivel jobbat nyilván lehetett volna alkotni. Például Bánsággal majdnem egybeesik az Arad, Temes, Hunyad és Krassó-Szörény megyékből álló Nyugat-Régió, ha éppen az egyébként teljesen más jellegű Hunyad megyét nem kombinálják bele ebbe a régióba. Vagy Moldva is megvalósulhatott volna, ha nem csak hat, hanem nyolc megyéből állítják össze azt a régiót, bevonva a két dél-moldvai megyét is.

Kapcsolattartás nincs – tudomásom szerint. Noha állítom, hogy Romániában erősödnek a centrifugális erők, legalábbis Erdélyben már nem tabutéma az önállóság kérdése, már a románok is néhol kimondják, hogy jobb lenne nagyobb függetlenséget kapni Bukaresttől. Nyilván ez még nagyon elszórt, nem általános jelenség. Ez nem feltétlenül szakadárságot jelent, hanem elsősorban nagyobb gazdasági és intézményi szabadságot. Még az EU-s pályázatoknál is fojtogató néha a bukaresti tervezési rövidlátás és jóváhagyási rendszer bürokratikus jellege. Pedig szükség lenne a közös fellépésre, politikai eszközök révén való megnyilvánulásra, de nem csak. Én marketinges vagyok, és alapvető szükségletnek érzem, hogy elmondjuk amire szükségünk van, meggyőzzük ész-érvekkel vagy érzelmekkel az embertársainkat, ne pedig követeljünk vagy harcoljunk érte. Nos ez a meggyőzés, érvelés, beszélgetés hiányzik az erdélyi közéletből. Vannak persze kivételek, de az alapvető hozzáállás – mindkét részről – a nekifeszülés. Valójában egy jól kigondolt struktúra szerint kellene minden szinten meggyőzési folyamatokat működtetni, ha ezt komolyan szeretnénk, nem pedig szlogeneket sulykolni és ezzel még jobban felhergelni a román társadalmat. Nem indult be egy „barátságos” diskurzus ebben a témában, inkább továbbra is az ellenséges egymásnak feszülés az alaphang.

És a külföldi kommunikációban is ezt kellene következetesen gyakorolni, noha ezen a téren valami elkezdődni látszik.

Egy autonóm státusz melletti jelentős érv lehet a gazdasági fejlettség. Vajdaság például a bevételek nagyjából egyharmadát adja a Szerbia költségvetésébe, de a kiadásoknak kevesebb mint hét százalékához jut hozzá. Mi a helyzet Erdély esetében?

NB: Ez Székelyföldre nézve egyáltalán nem igaz. Gyakran hasonlítjuk Székelyföldet Dél-Tirolhoz is, csak alapvető különbség a gazdaság (jelenlegi) állapota (noha Dél-Tirol sem volt a 20. század elején-közepén, amikor ez a kérdés felmerült, a legerősebb iparú térség, az tény). Pár dologban természetesen jól állunk, mint például kulturális teljesítmény, természeti vonzerők, megművelt területek aránya vagy vállalkozási kedv akár (de már nem úgy a hitelfelvételi hajlandóság!). Székelyföld néhány dologban, mint az ipari termelés aránya, az urbanizáció, GDP/fő vagy akár az oktatási-kutatási teljesítmény a középmezőny körül vagy az alatt mozog. Az is felmerül viszont, ha annyira elmaradott és szegény térség lenne Hargita és Kovászna, talán nem ragaszkodna Bukarest sem ahhoz, hogy hozzá kerüljenek az adók és egyéb innen származó bevételek (persze Bukarestben azért nem a logikus és nem a racionális érvek működnek). Nagy István kollégám a 2010-ben megvédett doktori dolgozatában értékes elemzéseket végzett Székelyföld megyéinek fejlettségi, humán fejlettségi és a redisztribúciós politika kérdéseit kutatva, melyek végső soron nagyon sok számadattal alátámasztják a fenti állításaimat. Az az érzésem, hogy a központi költségvetés

visszaosztási algoritmus akkor mondható némelyest méltányosnak, igazságosnak, amikor az RMDSZ a kormányon van, és kiharcolja ezeket, máskor viszont nem biztos. Erdélyre vonatkozóan nem hiszem, hogy végeztek valaha ilyen komplex elemzéseket, de talán érdemes lenne.

Az más kérdés, hogy ezekben a kormányzási periódusokban, az összességében arányosan elosztott pénzek vajon ésszerű befektetéseket és jól megfontolt elköltési módokat is jelentenek-e Székelyföldön vagy máshol. Ez egy nagyobb szabadságfok esetében még erősebben előkerülő kérdés lesz. Most önmagában érdem, Robin Hoodi fegyvertény „elhozni” Bukarestből bármilyen pénzt, bármire is adják vagy akár rosszul elkölteni azt, de talán az autonómia esetében kialakulnának a számonkérhetőség (és kiszámíthatóság) jobb intézményei mindegyik régióban, melynek saját bevételei vannak. A jelenlegi régió méret viszont ezt a számonkérhetőséget nem erősítené, mert nem tudna működni a visszacsatolási rendszer, mint ahogy most, a bukaresti törvényhozással szemben sem érvényesül semmilyen mértékben. Talán egy kisebb régióban, de számomra nem egyértelmű, hogy két-hárommegyéni alulfejlett térségből meglenne-e az az intellektuális és gazdasági erő, amely szükséges ahhoz, hogy ezeket az intézményeket működtetni lehessen.

A központi régió mutatói országos összehasonlításban a Bukarest-Ilfov régiót követően a legjobbak. Mi ennek az oka? Ennyire jól teljesítenek a székely megyék is vagy csupán a régiótársak nagyon erősek?

Cs.L. Az én válaszom, hogy sem-sem. Sajnos a Centru régióban trendszerűen csak a juhok száma nőtt, de pl. az egy főre jutó K+F ráfordítás csökken. A régió leszakad, annak ellenére, hogy Brassó stagnál, Fehér megye felszívja a sok EU forrást mint régió központ, Szeben pedig fejlődik. Maros, Hargita és Kovászna egy főre jutó GDP értéke az országos átlag 75%-a alatt van, köztük néhány százalékos eltérés figyelhető meg. De Szebent sem kellene túlértékelni: felpörgött az egyetem, jót tett az EKF¹⁰ a városnak, épül az autópálya, nemcsak fapados járatok érkeznek a reptérre, de senki sem törődik a romákkal, vagy pl. Európa legszennyezettebb területével, a Kiskapus-Szászmedgyes zónával, ahol valamivel több, mint 130 ezer lakos él ólom- és egyéb nehézfémzennyezés hatásainak kitéve. Ezek a kérdések regionális, helyi, térségi, megyei szinten egyaránt kívül esnek a fejlesztéspolitikai *comme il faut* körén, azaz a régió leszakad, nőnek a belső feszültségek és a nyilvánvaló problémákat sem kezelik.

NB: A központi régió erőssége újkeletű dolog. Úgy emlékszem a 90-es években ez a régió második-harmadik legjobb volt Bukarest után a rangsorban. Szerintem a zöldmezős beruházások és a külföldi működőtőke növekvő jelenléte erősítette meg ezt a régiót, míg a dél-romániai régiókba inkább a barnamezős befektetések domináltak (meglévő vállalatok privatizációja révén). Persze a központi régióban sem egyformán oszlottak el a tőkemozgások, hisz bizonyítható számokkal, hogy Hargita és Kovászna megyébe arányaiban (lakosság, terület) is kevesebb tőke és kevesebb vállalat érkezett, mint más erdélyi megyékbe. Miért van ez így? Talán van ennek politikai oka is (vannak olyan hangok, amelyek szerint a bukaresti titkosszolgák közreműködnek abban, hogy rossz

¹⁰ Sibiu European Capital of Culture 2007: http://www.sibiu2007.ro/index_en.php (Letöltve: 2014.11.20.).

képet fessenek a térségről, zárványos etnikai konfliktuzónaként festik le itt-ott külföldön), de én nem szeretem másra hárítani a felelősséget. Alapvetően magunkat okolnám, hisz ma is Székelyföldön a domináns diskurzus egy magunkba forduló, a külföldi tőkét mintegy kizsákmányoló rablógazdaságra tekintenek, úgy általában. És sok politikus még azt sem ismeri el, hogy munkahelyproblémák vannak, noha ezt a vak is látja. És igen, a központi régió belül vannak erősebb és gyengébb megyék, így Brassó és Szeben a húzómezek, Maros csak néhány dimenzióban áll jól, de az általános gazdasági mutatói már nem a legjobbak, míg Hargita és Kovászna kimondottan a régiós, sok esetben az országos átlag alatt teljesít. Fehér megye helyzete érdekes, mert ezelőtt 10 évvel egy elmaradott megye volt, de a régióközponti szerep azért sokat hozott a konyhára. Ugyan ez nem jár olyan kiterjedt intézményrendszerrel mint máshol, csak egy egyszerű ügynökség van, többnyire ellenőrző és végrehajtó funkciókkal, de a pályázati információközelség előnyeit felismerve már a külföldi vállalatok is kezdik preferálni Gyulafehérvárt és Fehér megyét.

A regionális keretrendszer formális teljesítése viszonylag egyszerű. Ez azonban nem mond sokat az intézmények működőképességéről. Mennyiben sikeres Románia ezen a téren? Hogy áll az uniós alapok felhasználásával?

Cs.L. A források lehívása felgyorsult az utóbbi egy évben. De a fő kérdés nem az, hogy mennyit, hanem az, hogy mire. Készítettünk arról elemzést, hogy hova kerültek a felzárkóztatási források: a fejlettebb megyékbe. Ugyanígy a falufejlesztési intézkedés jellemzően azokba a megyékbe összpontosult, ahol nagyobb a városiak aránya, azaz biztosan ellentétes eredményei vannak a fejlesztéspolitikának. Ezt a leckét viszont sajnos nem kéri számon Brüsszel sem Románián, ezért attól lehet tartani, hogy a 2014-2020-as fejlesztéspolitika sem lesz különb. Sőt, az eddigi sikerekből kiindulva egy az eddiginél is „butább” rendszer körvonalazódik. Ebben a Bizottság és a főigazgatóságok felelősége megkérdőjelezhetetlen, nagyon súlyos mulasztásról van szó, amivel szerintem nem értenek egyet az európai adófizetők.

Hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a területfejlesztést és az intézményrendszert? Mennyiben működik a partnerség elve? Mennyire átlátható és professzionális a menedzsment? Hogyan teljesítenek a határmenti együttműködések?

Cs.L. Partnerség, participáció, közösségvezérelt fejlesztés, policentrikus településhálózat, városvidék partnerség, energiahatékonyság, társadalmi integráció, innováció, smart specialisation, stb., stb. Mindezeket papíron egészen kiválóan teljesíti Románia, valójában pedig a legnagyobb jószándékkal és ortodox bürokratikus szemlélettel mindent sikerül visszajára fordítani és lejártni.

De ha Brüsszel érdeklődik, akkor mindezek az elvek, célok, szabályok ki vannak pipálva, van rájuk jogszabály, előírás, indikátor, monitoring, bizottság, minden, ami csak kell. Ezt vizsgálva alkottam meg a mimetikus állam fogalmát, amely egészében jellemzi a román területpolitikát, beleértve a vidékfejlesztést és a regionális politikát egyaránt. Amíg a mimetikus állam gyakorlatán nem lehet túllépni, addig a sikeres szakpolitikák esélye

hiányzik. Más intézményrendszer és szakemberek kellene a jelenlegi apparátus helyett - belátom, erre alig van esély.

NB: Akárcsak kollégám is említi, nem lehet csak a területfejlesztési intézményrendszert megreformálni. Az egész román államberendezkedés recseg-ropog, főleg ha külföldi nyomás nehezedik rá. Gyakran módosítják a belső eljárásokat, az igénylési és lebonyolítási procedúrákat, ezért még a romániai állampolgár sem igazodik ki rajtuk csak komoly utánajárás révén. Legutóbb egy olyan jogszabályt alkottak a hazai földtulajdont védendő, hogy annak az alkalmazási normái teljesen ellehetetlenítik a földvásárlást. A jogszabály lényege az lett volna, hogy miután a 7 éves türelmi idő után Románia felszabadítja a földpiacát az Unió előtt és 2014. január 1-től külföldi állampolgár is vásárolhat földet, plusz fékeket épít be az új jogszabály, nehogy a külföldiek „kivásárolják Románia alól a földet”. A törvény elővásárlási jogot biztosítana a rokonoknak, a szomszédoknak, a bérlőnek, aki megmunkálja a földet, és persze a román államnak is. Nos, ez alapvetően nem rossz dolog, hiszen miért ne lenne elővásárlási joga az államnak. Csakhogy a törvény szövegében olyan (új) záradékok is vannak, a végtelenül bonyolult elővásárlási eljárás mellett, hogy kulturális minisztériumi és honvédelmi minisztériumi láttamozás is kell Bukarestből mielőtt egy területet eladásra lehetne bocsátani! Ez csak egy, a területfejlesztést (is) a továbbiakban befolyásoló, de újonnan született mesterséges fékek közül.